

כא וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַגֵּזֶה נִשְׂאֵתִי פָּנֶיךָ גַם לְדַבֵּר תִּהְיֶה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי הַגֵּזֶה נִשְׂאֵתִי פָּנֶיךָ גַם לְדַבֵּר תִּהְיֶה לְבַלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
וַיֹּאמֶר לִיָּהּ הֲאֵל נְסִיבִית אַפְּךָ אַף לְפַתְגָּמָא הַדִּין בְּדִיל דְּלֹא לְמַהֲפֹךְ יֵת קַרְתָּא דְּבַעֲיִתָא עֲלֵהּ:
כב מַהֲרַת הַמְּלִט שְׂמָה כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת דְּבָר עַד־בְּאֵף שְׂמָה עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הָעִיר
צוּעַר:

מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד-באף שמה על-כן קרא שם-העיר צוער:
אוּחִי לְאִשְׁתּוֹב תַּמָּן אֲרִי לֹא אֲכֹל לְמַעַבְד פַּתְגָּמָא עַד מִיתָךְ לְתַמָּן עַל כֵּן קָרָא שְׂמָה דְּקַרְתָּא צוּעַר:

כג הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צְעָרָה:
הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צְעָרָה:
שְׂמָשָׁא נָפַק עַל אֲרַעָא וְלוֹט עַל לְצוּעַר:

כד וַיִּהְיֶה הַמְּטִיר עַל־סֹדֶם וְעַל־עַמֹּרָה גִּפְרִית וְאִישׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:
וַיִּהְיֶה הַמְּטִיר עַל־סֹדֶם וְעַל־עַמֹּרָה גִּפְרִית וְאִישׁ מֵאֵת יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם:
וַיִּי אַמְטַר עַל סְדוּם וְעַל עַמּוּרָה גִּפְרִיתָא וְאִשְׁתָּא מִן קָדָם יִי מִן שְׂמֵיָא:

כה וַיִּהְפֹּךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל־הַכְּפָר וְאֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וַצְּמַח הָאֲדָמָה:
וַיִּהְפֹּךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֵת כָּל־הַכְּפָר וְאֵת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וַצְּמַח הָאֲדָמָה:
וַהֲפֹךְ יֵת קַרְוֵיָא הָאֵלִין וְיֵת כָּל מִישְׂרָא וְיֵת כָּל יִתְבֵּי קַרְוֵיָא וַצְּמַחָא דְּאֲרַעָא:

רש"י

(כא) גַם לְדַבֵּר תִּהְיֶה, לא דיך שאתה נצול, אלא אף כל העיר אציל בגלגלך. הַפְּכִי, הופך אני, כמו: "עד בואי", "אחרי ראי", "מדי דברי בו":

(כב) כִּי לֹא אוֹכַל לַעֲשׂוֹת, זהו ענין של מלאכים על שאמרו: "פי משחיתים אנחנו", ותלו הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם עד שהזקקו לומר שאין הדבר ברשותן. כִּי לֹא אוֹכַל, לשון יחיד, מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד מציל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד. עַל־כֵּן קָרָא שְׁם־הָעִיר צוּעַר, על שם: "והיא מצער":

(כד) וַיִּהְיֶה הַמְּטִיר, כל מקום שנאמר: "וה" הוא ובית דינו. הַמְּטִיר עַל סֹדֶם, בעלות השחר, כמו שנאמר: "ויכמו השחר עלה", שעה שהלבנה עומדת ברקיע עם החמה, לפי שהיו מהם עובדין לחמה ומהם ללבנה, אמר הקדוש ברוך הוא, אם אפרע מהם ביום, יהיו עובדי לבנה אומרים: 'אלו היה בלילה, פשהלבנה מושלת, לא היינו תרבינ', ואם אפרע מהם בלילה, יהיו עובדי החמה אומרים: 'אלו היה ביום, פשהחמה מושלת, לא היינו תרבים', לכך פתיב: "ויכמו השחר עלה", ונפרע מהם בשעה שהחמה והלבנה מושלים. הַמְּטִיר וְגו' גִּפְרִית וְאִשׁ, בתחלה מטר, ונעשה גפריית ואש. מֵאֵת ה', ה' דרך המקראות לדבר כן, כמו "נשי למך" ולא אמר: 'נשי', וכן אמר דוד: "קחו עמכם את עבדי אדוניכם", ולא אמר: 'מעבדי', וכן אחשוורוש אמר: 'בשם המלך', ולא אמר: 'בשמי', אף כאן אמר: "מאת ה'", ולא אמר 'מאתו'. מִן הַשָּׁמַיִם, והוא שאמר הכתוב: "כי בס ידין עמים וגו'", כשבא ליסר הבריות, מביא עליהם אש מן השמים כמו שעשה לסדום, וכשבא להוריד הפן מן השמים: "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים":

(כה) וַיִּהְפֹּךְ אֶת־הָעָרִים וְגו', ארבעתן יושבות בסלע אחד, והפכן מלמעלה למטה, שנאמר: "בחלמיש שלח ידו וגו'":

כו ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח:

ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח:

ואסתכיא אתתיה מבתרוהי והות קמא דמלחא:

כו וישכם אברהם בבקר אל-המקום אשר-עמד שם את-פני יהוה:

וישכם אברהם בבקר אל-המקום אשר-עמד שם את-פני יהוה:

ואקדים אברהם בצפרא לאתרא דשמש תמן בצלו קדם יי:

כח וישקף על-פני סדם ועמרה ועל-כל-פני ארץ הכפר וירא והנה עלה קיטר הארץ בקיטר הכבשן:

וישקף על-פני סדם ועמרה ועל-כל-פני ארץ הכפר וירא והנה עלה קיטר הארץ בקיטר הכבשן:
ואסתכי על אפי סדום ועמורה ועל כל אפי ארעא דמישרא וחזא והא סליק תננא דארעא כתננא דאתונא:

כט ויהי בשחת אלהים את-ערי הכפר ויזכר אלהים את-אברהם וישלח את-לוט מתוך ההפכה בהפך את-הערים אשר-ישב בהן לוט:

ויהי בשחת אלהים את-ערי הכפר ויזכר אלהים את-אברהם וישלח את-לוט מתוך ההפכה בהפך את-הערים אשר-ישב בהן לוט:

והנה בחבלות (נ"י בד חבל) יי ית קרוי מישרא ודכיר יי ית אברהם ושלח ית לוט מגו הפכתא פד הפך ית קרויא די הרה יתב בהן לוט:

ל ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב במערה הוא ושתי בנתיו:

ויעל לוט מצוער וישב בהר ושתי בנתיו עמו כי ירא לשבת בצוער וישב במערה הוא ושתי בנתיו:
וסלק לוט מצוער ויתב בטורא ותרתין בנתיה עמיה ארי דחיל למתב בצוער ויתב במערתא הוא ותרתין בנתיה:

רש"י

(כו) ותבט אשתו מאחריו, מאחריו של לוט. ותהי נציב מלח, במלח חטאָה ובמלח לקתה, אמר לה: 'תני מעט מלח לאורחים הללו', אמרה לו: 'אף המנהג הרע הזה, אפה בא להנהיג במקום הזה':

(כח) קיטר, תמור של עשן, טורק"א בלע"ז. הכבשן, חפירה ששורפין בה את האבנים לסיד, וכן כל 'כבשן' שבתורה:
(כט) ויזכר אלהים את-אברהם, מהו זכירתו של אברהם על לוט, נזכר שהיה לוט יודע ששָׂרָה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה: "אחותי היא", ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו. לפיכך, חס הקדוש ברוך הוא עליו:

(ל) כי ירא לשבת בצוער, לפי שהיתה קרובה לסדום:

לא ותאמר הבכירה אל-הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל-הארץ:

ותאמר הבכירה אל-הצעירה אבינו זקן ואיש אין בארץ לבוא עלינו כדרך כל-הארץ:
ואמרת רבתי לזערתי אבונא סיב וגבר לית בארעא למיעל עלנא כאורה כל ארעא:

לב לכה נשקה את-אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע:
לכה נשקה את-אבינו יין ונשכבה עמו ונחיה מאבינו זרע:
איתא נשקי ית אבונא חמרא ונשכוב עמיה ונקים מאבונא בנין:

לג ותשקין את-אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את-אביה ולא-ידע בשכבה ובקומה:

ותשקין את-אביהן יין בלילה הוא ותבא הבכירה ותשכב את-אביה ולא-ידע בשכבה ובקומה:
ואשקיאה ית אבוהן חמרא בליליא הוא ועלת רבתי ושכיבא עם אבוהא ולא ידע במשכבה ובקימה:

לד ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל-הצעירה הן-שכבתי אמש את-אבי נשקנו יין גם-הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע:

ויהי ממחרת ותאמר הבכירה אל-הצעירה הן-שכבתי אמש את-אבי נשקנו יין גם-הלילה ובאי שכבי עמו ונחיה מאבינו זרע:

והיה ביוםא דבתרוהי ואמרת רבתי לזערתי הא שכיבת רמשא עם אבא נשקנה חמרא אף בליליא ועולי שכיבי עמיה ונקים מאבונא בנין:

לה ותשקין גם בלילה תהוא את-אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא-ידע בשכבה ובקמה:

ותשקין גם בלילה תהוא את-אביהן יין ותקם הצעירה ותשכב עמו ולא-ידע בשכבה ובקמה:
ואשקיאה אף בליליא תהוא ית אבוהן חמרא וקמת זערתי ושכיבת עמיה ולא ידע במשכבה ובקימה:

רשי

(לא) אבינו זקן, ואם לא עכשו, אימתי, שמא ימות, או יפסק מלהוליד. ואיש אין בארץ, סבורות היו שכל העולם נחרב כמו בדרך המבול (בראשית רבה):

(לג) ותשקין וגו', יין נודמן להן במערה, להוציא מהן שתי אמות. ותשכב את-אביה, ובצעירה פתיב: "ותשכב עמו": צעירה, לפי שלא פתחה בזנות, אלא אחותה למדתה, חסד עליה הכתוב ולא פרש גנותה, אבל בכירה, שפתחה בזנות, פרסמה הכתוב במפרש. ובקומה, של בכירה נקוד, לומר שפקומה ידע, ואף על פי כן לא נשמר ליל שני מלשתות. (אמר רבי לוי: 'כל מי שהוא להוט אחר בלמוס של צריות, לסוף מאכילים אותו מבשרו):

לו ותהרין שתי בנות־לוט מאביהן:

ותהרין שתי בנות־לוט מאביהן:

ועדיאן תרתין בנת לוט מאביהן:

לו ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי־מואב עד־היום:

ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי־מואב עד־היום:

וילידת רב־תא בר וקרת שִׁמְיָה מואב הוא אבוהון דמואבאי עד יומא דין:

לח והצעירה גם־הוא ילדה בן ותקרא שמו בן־עמי הוא אבי בנ־עמון עד־היום:

והצעירה גם־הוא ילדה בן ותקרא שמו בן־עמי הוא אבי בנ־עמון עד־היום:

ויער־תא אף היא ילידת בר וקרת שִׁמְיָה בר עמי הוא אבוהון דבני עמון עד יומא דין: ם

ב א ויפֵע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין־קדש ובין שור ויגר בגרר:

ויפֵע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין־קדש ובין שור ויגר בגרר:

וינטל מתמן אברהם לארעא דרומא ויתב בין רקם ובין חגרא ואתתב בגרר:

ב ויאמר אברהם אל־שרה אשתו אחתי הוא וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את־שרה:

ויאמר אברהם אל־שרה אשתו אחתי הוא וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את־שרה:

ואמר אברהם על שרה אתתיה אחתי היא ושלח אבימלך מלפא דגרר ודבר ית שרה:

ג ויבא אלהים אל־אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על־האשה אשר־לקחת

והוא בעלת בעל:

ויבא אלהים אל־אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על־האשה אשר־לקחת והוא בעלת בעל:

ואתא מימר מן קדם יי לות אבימלך בחלמא דליליא ואמר ליה הא את מית על עיסק אתתא דדברתא

והיא אתת גבר:

רשי

(לו) ותהרין וגו', אף על פי שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה, אלו שלטו בעצמן והוציאו ערוֹתן (ס"א: עדותן לחוץ), ונתעברו מביאה ראשונה:

(לז) מואב, זו שלא הייתה צנועה פרסמה שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכר בימי משה, שנאמר בבני עמון: 'וְאֵל תִּתַּגֵּר בָּם' כָּלֵל, ובמואב לא הזהיר אלא שלא ילחמו בם, אבל לצערן התיר לו:

(א) ויפֵע משם אברהם, כשראה שחרבו הכרמים ופסקו העובדים והשבים, נסע לו משם. דבר אחר: להתרחק מלוט, שיצא עליו שם רע שפא על בנותיו:

(ב) ויאמר אברהם, כאן לא נטל רשות, אלא על פרוחה שלא בטובתה, לפי שכבר לקחה לבית פרוחה על ידי כן. אל־שרה אשתו, על שרה אשתו, וכיוצא בו: 'אֵל הִלְקַח אֲרוֹן וְגו'', 'וְאֵל חִמְיָה', שניהם בלשון על:

ד וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי גַּם־צַדִּיק תַּהְרֹג: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי גַּם־צַדִּיק תַּהְרֹג: וְאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב לְוַתָּה וַאֲמַר יְיָ הָעַם אִף זָכָאֵי תַקְטוּל:

ה הֲלֹא הוּא אָמַר־לִי אַחְתִּי הוּא וְהִיא־גַם־הוּא אָמְרָה אַחִי הוּא בְּתַם־לִבְכִי וּבְנִקְוֹן כַּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת:

הֲלֹא הוּא אָמַר־לִי אַחְתִּי הוּא וְהִיא־גַם־הוּא אָמְרָה אַחִי הוּא בְּתַם־לִבְכִי וּבְנִקְוֹן כַּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת: הֲלֹא הוּא אָמַר לִי אַחְתִּי הִיא וְהִיא אִף הִיא אָמְרַת אַחִי הוּא בְּקַשְׁיטוֹת לְבִי וּבְזַכָּאוֹת יְדֵי עֲבָדִית דָּא:

ו וַיֹּאמֶר אֱלֹוֵי הָאֱלֹהִים בְּחַלְם גַּם אֲנֹכִי יִדְעֵתִי כִּי בְּתַם־לִבְכֶּךָ עֲשִׂיתִי זֹאת וְאַחֲשֶׁךְ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתְךָ מִחֲטוּלִי עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיךָ לְנֹנֵעַ אֵלֶיהָ:

וַיֹּאמֶר אֱלֹוֵי הָאֱלֹהִים בְּחַלְם גַּם אֲנֹכִי יִדְעֵתִי כִּי בְּתַם־לִבְכֶּךָ עֲשִׂיתִי זֹאת וְאַחֲשֶׁךְ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתְךָ מִחֲטוּלִי עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיךָ לְנֹנֵעַ אֵלֶיהָ:

וַאֲמַר לִיה מִימַר מִן קָדָם יְיָ בְּחֻלְמָא אִף קָדְמֵי גְלִי אַרְי בְּקַשְׁיטוֹת לְבָךְ עֲבָדְתָּ דָּא וּמִנְעִית אִף אָנָּא יְתָךְ מִלְמַחֲטֵי קָדְמֵי עַל כֵּן לֹא שְׁבַקְתָּךְ לְמַקְרַב לְוַתָּה:

ז וְעַתָּה הֲשִׁב אֶשְׁת־הָאִישׁ כִּי־נִבְיָא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ וַחֲיָה וְאִם־אֵינְךָ מְשִׁיב־דַּע כִּי־מוֹת תָּמוֹת אֶתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־לְךָ:

וְעַתָּה הֲשִׁב אֶשְׁת־הָאִישׁ כִּי־נִבְיָא הוּא וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ וַחֲיָה וְאִם־אֵינְךָ מְשִׁיב־דַּע כִּי־מוֹת תָּמוֹת אֶתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־לְךָ:

וּכְעַן אַתִּיב אֶתָּה גְבַרְא אַרְי נְבִיָא הוּא וַיְצַלִּי עֲלֶיךָ וַתְּחִי וְאִם לִיתָךְ מְתִיב דַּע אַרְי מִימַת תָּמוֹת אֶתָּה וְכָל דִּי לְךָ:

רש"י

(ד) לֹא קָרַב אֵלֶיהָ, הַמְלֶאךָ מְנַעוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא נִתְתִּיךָ לְנֹנֵעַ אֵלֶיהָ". הַגּוֹי גַּם־צַדִּיק תַּהְרֹג, אִף אִם הוּא צַדִּיק תַּהְרֹגְנִי, שְׁמָא כְּךָ דִּרְכָךְ לְאַבְדֵי הָאֲמוֹת חֲנָם, כְּךָ עֲשִׂיתָ לְדוֹר הַמְּבוּל וְלְדוֹר הַפְּלִגָּה. אִף אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהֲרֹגְתָם עַל לֹא דְבָר, כְּשֵׁם שֶׁאַתָּה אוֹמֵר לְהֲרַגְנִי:

(ה) גַּם־הוּא, לְרַבּוֹת עֲבָדִים וְגַמְלִים וְחַמְרִים שְׁלָה, אֶת כָּל־שְׂאֵלְתִי וְאָמְרוּ לִי: 'אַחִיָּה הוּא'. בְּתַם־לִבְכִי, שְׁלֹא דְמִיתִי לְחַטָּא. וּבְנִקְוֹן כַּפִּי, נִקִּי אֲנִי מִן הַחַטָּא, שְׁלֹא נִגְעַתִּי בָּהּ:

(ו) יִדְעֵתִי כִּי בְּתַם־לִבְכֶּךָ וְגוֹ', אֲמַת שְׁלֹא דְמִיתָ מִתְּחִלָּה לְחַטָּא, אֲבָל נִקְוִין בְּפִים אֵין כְּאֵין (הִדָּא אָמְרָה: מִשְׁמוֹשׁ יְדִים יֵשׁ כְּאֵין). לֹא־נִתְתִּיךָ, לֹא מִמֶּךָ הָיָה שְׁלֹא נִגְעַתָּ בָּהּ, אֲלֵא חֲשַׁכְתִּי אֲנִי אוֹתְךָ מִחַטָּא, וְלֹא נִתְתִּי לְךָ כֵּת, וְכֵן: "וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים", וְכֵן: "וְלֹא נִתְּנוּ אָבִיָּה לְבוֹא":

(ז) הֲשִׁב אֶשְׁת־הָאִישׁ, וְאֵל תְּהֵא סְבוּר שְׁמָא תַתְּגַנֵּה בְּעֵינָיו וְלֹא יִקְבְּלָהּ, אוֹ יִשְׁנֹאךָ וְלֹא יִתְפַּלֵּל עֲלֶיךָ. אָמַר לוֹ אֲבִימֶלֶךְ: 'וּמִי מְפָרְסְמוֹ שְׁלֹא נִגְעַתִּי בָּהּ', אָמַר לוֹ. כִּי־נִבְיָא הוּא, וַיּוֹדַע שְׁלֹא נִגְעַתָּ בָּהּ, לְפִיכָךְ: "וַיִּתְפַּלֵּל בְּעַדְךָ":

ח וישלכם אבימלך בפקר ויקרא לכל עבדיו וידבר את כל הדברים האלה באזניהם ויראו האנשים מאד:

וישלכם אבימלך בפקר ויקרא לכל עבדיו וידבר את כל הדברים האלה באזניהם ויראו האנשים מאד: ואקדים אבימלך בצפרא וקרא לכל עבדוהי ומליל ית כל פתגמיא האלין קדמיהון ודחילו גובריא לחדא:

ט ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כיהבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי:

ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה עשית לנו ומה חטאתי לך כיהבאת עלי ועל ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא יעשו עשית עמדי:

ויקרא אבימלך לאברהם ואמר ליה מה עבדת לנא ומה חבית (נ"י חטית) לך ארי איתיתא עלי ועל מלכותי חובא רבא עובדין די לא כשרין לאתעבדא עבדת עמי:

י ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כן עשית את הדבר הזה:

ויאמר אבימלך אל אברהם מה ראית כן עשית את הדבר הזה:

ויאמר אבימלך לאברהם מה חזית ארי עבדת ית פתגמא הדין:

יא ויאמר אברהם כן אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה וחרגוני על דבר אשתי:

ויאמר אברהם כן אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה וחרגוני על דבר אשתי:

ויאמר אברהם ארי אמרית לחוד לית דחלתא דיי באתרא הדין ויקטלנני על עיסק אפתי:

יב וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אף לא בת אמי ותהילי לאשה:

וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אף לא בת אמי ותהילי לאשה:

ויברם בקושטא אחתי בת אבא היא ברם לא בת אמי והות לי לאנתו:

רש"י

(ט) מעשים אשר לא יעשו, מפה אשר לא הרגלה לבא על בריה, באה לנו על ידך: עצירת כל נקבים של זרע ושל קטנים, ורעי, ואזנים וחטם:

(יא) רק אין יראת אלהים, אכסנאי שבא לעיר, על עסקי אכילה ושתייה שואלין אותו, או על עסקי אשתו שואלין אותו: 'אשתך היא, או אחותך היא':

(יב) אחתי בת אבי הוא, ובת אב מתרת לכן נח, שאין אבות לכנענים, וכדי לאמת דבריו השיבו כן, ואם תאמר: והלא בת אחיו היתה, בני בנים הרי הן כבנים, והרי היא בתו של תרח, וכך הוא אומר ללוט: "כי אנשים אחים אנחנו". אף לא בת אמי, הרן מאם אחרת היה:

וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֵל כָּל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אֲמַרְיֵלִי אֶחָי הוּא:

וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וְאָמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֵל כָּל־הַמְּקוֹם אֲשֶׁר נָבֹא שָׁמָּה אֲמַרְיֵלִי אֶחָי הוּא:

וְהָיָה כִּד טָעוּ עִמָּמִיא בְּתַר עוֹבְדֵי יְדִיהוֹן יְתִי קָרִיב יִי לְדַחֲלַתִּיהָ מִבֵּית אָבִא וְאִמְרִית לָהּ דִּין (נ"י דא) טִיבוּתִיךָ דִּי תַעֲבְדֵי עִמִּי לְכָל אַתְרָא דִּי נְהִיךְ לְתַמָּן אֲמַרִי עָלֵי אֶחָי הוּא:

יד וַיִּקַּח אַבְימֶלֶךְ צֶאֱן וּבְקָר וְעֵבְדִים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיִּקַּח אַבְימֶלֶךְ צֶאֱן וּבְקָר וְעֵבְדִים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: וַיְדַבֵּר אַבְימֶלֶךְ עִצָּן וְתוֹרִין וְעֵבְדֵיךָ וְאִמְהָן וַיִּהְיֶה לְאַבְרָהָם וְאֵתִיב לִיהָ יַת שָׂרָה אִתָּתִיהָ:

טו וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב: וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב: וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ הֵא אֶרְעִי קִדְמָךְ בְּדַתְקִין בְּעֵינֶיךָ תֵּיב:

טז וְלִשְׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךְ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוֹת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּךְ וְאֶת־כָּל וְנִכְחַת:

וְלִשְׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךְ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוֹת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּךְ וְאֶת־כָּל וְנִכְחַת: וְלִשְׂרָה אָמַר הֵא יְהִיבִית אֵלַיךְ סְלַעִין דְּכֶסֶף לְאַחִיךָ הֵא הוּא לִיךְ כְּסוֹת דִּיקָר (עֵינִין) חֵלְף דְּשִׁלְחִית וַיְדַבְּרַתִּיךָ וַחֲזִית יְתִיךָ וַיַּת כָּל דְּעַמְךָ וְעַל כָּל מַה דְּאִמְרַת אֶתוֹכַחַת:

רש"י

(יג) וַיְהִי כַאֲשֶׁר הִתְעוּ אֹתִי וְגו', אוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם מַה שֶּׁתַּרְגָּם, וַיֵּשׁ לִישָׁב עוֹד דָּבָר דְּבוּר עַל אֶפְנָיו: כְּשֶׁהוֹצִיאֲנִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִבֵּית אָבִי לְהִיטוּת מְשׁוּטָט וְנָד מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וַיַּדְעֵתִי שֶׁאֶעֱבֹר בְּמְקוֹם רְשָׁעִים: 'וְאָמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ'. כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ, לְשׁוֹן רַבִּים, וְאֵל תַּתְמָה, כִּי בְהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אֱלֹהוֹת וּלְשׁוֹן מְרוֹת קְרוֹי לְשׁוֹן רַבִּים: "אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים", "אֱלֹהִים חַיִּים", "אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים". וְכָל לְשׁוֹן 'אֱלֹהִים' לְשׁוֹן רַבִּים, וְכֵן: 'וַיִּקַּח אֲדוֹנֵי יוֹסֵף', 'וַאֲדוֹנֵי הָאֲדוֹנִים', 'אֲדוֹנֵי הָאֶרֶץ', וְכֵן: 'בְּעֵלְיוֹ עִמּוֹ', 'וְהוֹעֵד בְּבַעֲלֵיו'. וְאִם תֹּאמַר: מַהוּ לְשׁוֹן הִתְעוּ, כָּל הַגּוֹלָה מִמְּקוֹמוֹ וַאֲיֵנוּ מִישָׁב, קְרוֹי תוֹעָה, כְּמוֹ: 'וַחֲלָף וַתַּתַּע', 'תַּעֲתִי כְּשֶׁה אֲבִד', 'יִתְעוּ לְבִלִּי־אֲכָל', יִצְאוּ וַיִּתְעוּ לְבַקֵּשׁ אֲכָלָם. אֲמַרְיֵלִי, עָלֵי, וְכֵן: 'וַיִּשְׁאַלֵּוּ אַנְשֵׁי הַמְּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ', עַל אִשְׁתּוֹ, וְכֵן: 'וַאֲמַר פְּרַעַה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל', כְּמוֹ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. 'פֶּן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה הִרְגַתְהוּ': (יד) וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם, כְּדִי שִׁיתַּפִּיס וַיִּתְפַּלֵּל עָלָיו:

(טו) הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ, אֲבָל פְּרַעַה אָמַר לוֹ: 'הִנֵּה אִשְׁתְּךָ קַח וְלָךְ', לְפִי שְׁנַתִּירָא, שֶׁהַמְצַרִּים שְׂטוּפֵי זָמָה:

(טז) וְלִשְׂרָה אָמַר, אַבְימֶלֶךְ לְכַבּוּדָהּ, כְּדִי לְפִיסָה: 'הִנֵּה עֲשִׂיתִי לָךְ כְּבוֹד זֶה, נָתַתִּי מִמּוֹן לְאַחִיךָ, שֶׁאִמְרַת עָלָיו: "אֶחָי הוּא", הִנֵּה הַמְּמוֹן וְהַכְּבוֹד הַזֶּה לָךְ כְּסוֹת עֵינַיִם. לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּךְ, יְכַסּוּ עֵינֵיהֶם שְׂלֵא יִקְלוּךְ, שְׂאֵלוּ הַשִּׁיבוּתִיךָ רִיקְנִית, יֵשׁ לָהֶם לִימָר: 'לְאַחַר שֶׁנִּתְעַלַּל בְּהַחֲזִירָה, עֲכָשׁוּ, שֶׁהִצְרַכְתִּי לְכַבּוֹד מִמּוֹן וּלְפִיסָה, יִהְיוּ יוֹדְעִים שֶׁעַל כְּרַחֲמֵי הַשִּׁיבוּתִיךָ וְעַל יְדֵי נִס. וְאֵת כָּל, וְעַם כָּל בָּאֵי עוֹלָם. וְנִכְחַת, יֵהָא לָךְ פִּתְחוֹן פֶּה לְהַתְנוּפֵחַ וּלְהִרְאוֹת דְּבָרִים נְפָרִים הִלְלוּ, וּלְשׁוֹן הוֹכַחָה בְּכָל מְקוֹם בְּרוּר דְּבָרִים, וּבְלַע"ז אֲשֶׁר בְּכִי"ר, וְאוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם בְּפָנִים אַחֲרִים, וּלְשׁוֹן הַמְּקַרָּא כֶּף הוּא נוֹפֵל עַל הַתַּרְגוּם: 'הִנֵּה לָךְ כְּסוֹת שֶׁל כְּבוֹד עַל הָעֵינַיִם שְׁלֵי שְׁשֻׁלְטוֹ בְּךָ, וּבְכָל אֲשֶׁר אֶתָּךְ, וְעַל כֵּן תַּרְגוּמוֹ: 'וַחֲזִית יְתִיךָ וַיַּת כָּל דְּעַמְךָ, וַיֵּשׁ

וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֱלֹהֵי אֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתּוּ וַיֵּלְדוּ:
וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֱלֹהֵי אֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתּוּ וַיֵּלְדוּ:
וַצְּלִי אַבְרָהָם קָדָם יי ואסי יי ית אבימלך וית אתתיה ואמתיה ואתרוחו:

יח כִּי־עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֵם לְבַיִת אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתְּ אַבְרָהָם:
כִּי־עָצַר עָצַר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֵם לְבַיִת אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתְּ אַבְרָהָם:

אָרִי מִיַּחַד אֶחָד יי באפי כל פתח ולדא לבית אבימלך על עיסק שרה אתת אברהם: ם
א ויהוה פקד את־שרה כאשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר:

כא

וַיְהִי וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שָׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר:
וַיְהִי דְכִיר יֵת שָׂרָה כְּמָא דִּי אָמַר וְעַבַּד יי לשרה כמא דמליל:

ב וַתִּתְהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזַקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֱלֹהִים אֵתוֹ אֱלֹהִים:
וַתִּתְהַר וַתֵּלֶד שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזַקְנָיו לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ אֱלֹהִים:
וַעֲדִיאוֹת וַיִּלְדֵּת שָׂרָה לְאַבְרָהָם בֶּר לְסִיבְתוֹהִי לְזִמְן דְּמַלְלִיל יִתִּיה יי:

ג וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שָׂם־בְּנֹו הַנּוֹלָד־לוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָה־לוֹ שָׂרָה יִצְחָק:
וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שָׂם־בְּנֹו הַנּוֹלָד־לוֹ אֲשֶׁר־יִלְדָה־לוֹ שָׂרָה יִצְחָק:
וַיִּקְרָא אַבְרָהָם יֵת שׁוֹם בְּרִיָּה דְאַתְיִלִּיד לִיָּה דִּילִידֵת לִיָּה שָׂרָה יִצְחָק:

ד וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֹו בֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים אֵתוֹ אֱלֹהִים:
וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנֹו בֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים כְּאֲשֶׁר צִוָּה אֵתוֹ אֱלֹהִים:
וַיְגַזֵּר אַבְרָהָם יֵת יִצְחָק בְּרִיָּה בֶר תְּמַנְיָא יוֹמִין כְּמָא דִּי פְקִיד יִתִּיה יי: חמישי

רש"י

מדרשי אגדה, אכל ישוב המקרא פרשתי:

(יז) וַיֵּלְדוּ, פתרגומו ואתרוחו, נפתחו נקביהם והוציאו, והיא לדה שלהם:

(יח) בְּעַד כָּל־רַחֵם, כנגד כל פתח. עַל־דְּבַר שָׂרָה, על פי דבורה של שרה:

(א) וַיִּתְפַּלֵּל אַבְרָהָם אֱלֹהֵי אֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִמְהַתּוּ וַיֵּלְדוּ, סמך פרשה זו, ללמדך, שכל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחלה, שנאמר: "ויתפלל וגו'" וסמך ליה: "וה' פקד את־שרה", שפקדה כבר קדם שרפא את אבימלך. כֹּאֲשֶׁר אָמַר, בהריון. כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר, בלדה. והיכן היא אמירה והיכן הוא דבור, אמירה: "ויאמר אלהים אכל שרה אשתך וגו'". דבור: "ה' דבר ה' אל־אברהם" בכרית בין הבתרים, ושם נאמר: "לא ירשך זה וגו'", והביא היורש משרה. וַיַּעַשׂ ה' לְשָׂרָה כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר, לאברהם:

(ב) לְזַקְנָיו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו. לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ, רבי יודן ורבי חמא. רבי יודן אומר: מלמד שנולד לו' חֲדָשִׁים, שלא יאמרו: מביתו של אבימלך הוא, רבי חמא אומר: לו' חֲדָשִׁים. לְמוֹעֵד אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵתוֹ, דמליל יתיה, את המועד אשר דבר וקבע, כשאמר לו: "למועד אשוב אליך", שרט לו שריטה בכתל ואמר לו: כשתגיע חמה לשריטה זו בשנה האחרת, תלד: